

O akşam, gün batımının tüm aşık ışıkları büyük pencereye vurmuşken, geniş salondaki afaki masanın etrafında oturan üç eski dost, yenilgilerinin şerefine buruk bir gülümsemeyle kadeh tokuşturdular.

Her zaman birbirlerinin yanında olmuşlar, hiç ayrılmamışlardı. Bundan sonra birbirlerine daha da fazla vakit ayırabileceklerdi. İnsanlar ezelden beri sadece değerleri ve varlıklarının ışıltıları için değil, hayatta kalmak için de onlara bağımlı olduklarını bilirler, er ya da geç onları ararlardı.

Ta ki bugüne kadar..

‘Zaten’ dedi *Sevgi*. ‘Hiçbir zaman kazanma hırsına kapılmadık ki biz.’

Karakter başını zarifçe eğerek sessizce onayladı.

‘Ama’ dedi *Vicdan*, ateşli gözlerini bir an yumarak; ‘İnsanlık için hiç de iyi olmadı bu’

Vücuttaki Umulmaz Evren

Felsefe 19. yüzyılda ünlü Alman düşünür Arthur Schopenhauer’in attığı adımlarla birlikte önemli sonuçlar getiren bir dönüşüm yaşar. Schopenhauer, insanın gerek kendi bireysel tek doğasını gerekse de bütün bireylerin paylaştıkları dünyayı uyumlu bir bütün olarak kavrama, öğrenme yeteneğinin kaynağını, kendisinden önceki idealist felsefelerde olduğu gibi doğrudan insanın kafatasının içinde, onun düşünme faaliyetinin ürünü olarak görmeyip –daha doğrusu bu aşamaya takılı kalmayıp- bu kaynağı insanın bedeninde bulur. Böylece Schopenhauer ile birlikte felsefenin ağırlık noktası, insanın düşünme yetisinden, kafasında bulunduğu varsayılagelmiş doğuştan bilgi formları arayışından *bedene* kayar.

‘Varlığımın, özümün, birincil olarak düşünme operasyonlarının, kafamdaki bilgi işlevlerinin sonucu değil de, içimdeki istemenin ürünü olduğu yolundaki görüşü kabul edecek olursam, kafamdaki dar ve küçük dünyanın sınırlarını terk edip varlığımın merkezini kendi fizyolojik tabiatımın derinliklerinde keşfederim. Bu derinliklerde dünya ile, onun genel-soyut özü ile bütünleşirim.

Dış dünyaya sırt dönerek ve bedenin merkezine girerek, meditatif yoldan dünyanın içine nüfuz etmeye çalışırım. İnsanın kendi ağırlık noktasını hissettiği yerdir burası. Dolayısıyla, bedenimizle birlikte, evrenin tekliğini bütünlüğünü kuran ilkeyi de keşfetmiş oluruz. Dünyanın özü, insanın kendi beden deneyiminden bilinen bir şey olmalıdır; bu da mantıksal düşüncenin karşısındaki sezgisel düşünceyi işaret eder. İçimize bakacak olursak, kendimizi orada hep ister halde, yani irade olarak buluruz.’ [\[1\]](#)

Schopenhauer felsefesinin temel taşı olan kavram olan irade, ona göre bütün varlıkların içindeki ilk temel kuvvettir ve ağırlık, yerçekimi kuvveti, yaşama ve üreme dürtüsü olarak kendini gösterir. Dolayısıyla beden de, zaman ve mekan içinde, iradenin biçimlenmiş, ortaya çıkmış halinin temsili olur. Fenomenler, nesneler, zaman ve mekan içinde görünürleştiklerine göre, irade de beden aracılığıyla fenomenleşmektedir. Dolayısıyla fenomenin içinde (*bedende*) de dünyanın özü, temel ilkesi yer alma durumundadır.

İdealizmde özne sadece ve tamamen düşünen özneyken, Schopenhauer’in isteyen öznesi, artık düşünmenin darlaştırıcı alanlarının da dışına taşar. İstemenin, iradenin nesnesi olarak tanımlanan bir dünyanın yükü artık sadece kafanın içinde taşınmaz. Düşünür, ileriki yıllarda bu konuda, “İnsan kafada değil, yürekte gizlidir”, diye yazacaktır.

Schopenhauer felsefesinde bedenin çifte rolü vardı. Beden, bir yandan zaman ve mekan içinde ortaya çıkmaktaydı; böylelikle öznenin ilk bilgi nesnesiydi. Ama aynı zamanda *irade*’miz olarak, istememiz olarak, herhangi bir dışsal olayın özünü anlamamızı sağlayan biricik imkandı. “Beden hakikate açılan biricik dar kapıdır.” Bu kapıdan entelektüel faaliyetlerimizle geçmemiz mümkün değildir; çünkü entelektüel faaliyetler, beynin faaliyetleridirler ve son tahlilde

irade

’nin hizmetindedirler. Schopenhauer’a göre beden iradedir. Yani beden, her şeye hükmeden

doğa itkisi ile özdeşdir. Bizler, onu düşünmediğimizde, varolma iradesi, iyi olma isteği olarak hissederiz. Demek ki bedenin ve iradenin kendine özgü bir tabiatları vardır. İrade metafiziği, bedensel varoluşun antolojisi olarak bilince, varlığını ve tekliğini düşünceyle temellendiremeyeceğini gösterir. Bütün düşünce içeriklerinin kalıcı taşıyıcısı bedendir.

Bedeni, iradeye de içinde yer veren temel bir ilkeye dönüştüren bu fizyolojist transzendentel felsefenin, Schopenhauer'ın fizyolojist renkler öğretisi ile bağlantısını tespit etmek kolaydır. Schopenhauer'un renkler teorisinde, insanın gözünün algıladığı renge, dışarıdan herhangi bir renk olgusu karşılık gelmemekte; renk algıya bağlı, gözden bağımsız olmayan bir durumu temsil etmektedir. Aslında hiçbir nesne gerçekte bizim onu gördüğümüz gibi değildir. Renkler nesnelerin değil, yalnızca retinamızın özelliğidir. Renk, retina tabakası üzerindeki bir uyarım momentinden başka bir şey değildir bu teoride. Kısacası fizyolojist özellik taşır. Aynı ilişki beden ile irade için de geçerlidir. Beden, tıpkı göz gibi, bize ampirik olarak verili olandır. İrade sayesinde hissettiğimiz bedene, öyle bedenden bağımsız, kendi başına varolabilen ve karakteri irade olan, ruhsal, tinsel bir töz karşılık gelmez. İrade, bedenin fizyolojik karakteri ile, tabiatı ile özdeşdir. Tıpkı rengin, retinanın fizyolojik özellikleriyle özdeş olması gibi..

Vücuttaki umulmaz evren ilk kez Schopenhauer felsefesinde ortaya çıkmamıştır, aslında ilkçağ felsefesinde Parmenides: 'Var olan sadece kozmostur ve onun dışında hiçbir şey yoktur' demiştir. 'Bir ve Bütün, kendi içimizde taşıdığımız aynı bir hayatla doludur. Fırtına içimizdeki nefes olarak, ırmaklar atar damarlar olarak, kayalar kemikler olarak yaşamaktadır.' İnsan rüzgarla, toprakla, yıldızlarla kardeşdir.

Rönesansta panteist materyalizme inancını daha önce rastlanmayan düşüncelerle sunan G. Bruno, Sokrates'ten 2000 yıl sonra- 1600 yılında yakılarak ölüme gönderilirken eski gök kubbe imgesini alt üst ediyordu. 'Gök kubbe serbest' Merkezinde dünyanın olduğu kürelerden oluşan eski bunaltıcı hapisane yerini kozmik maksimuma bırakmıştı.

Campanella için mevsimler, bütün canlılar gibi, doğanın sahip olduğu yaşama ritminin göstergeleridir. Hatta yer yüzünün üzerindeki engebeler, onun düşündüğünün kanıtıdır. Diğer bir Rönesans düşünürü Kepler'e göre ise yerküre uzayda yolunu çok iyi bulduğuna göre bir zekaya sahip olmalıdır.

Fakat modernizme damgasına vuran düşünce birliğe ve bütünlüğe değil, tam aksine beden ve zihin ayırımına dayanan Descartes'in düşüncesi olmuştur. Cogito, evrensel bir yasa gibi kabul edilmiştir. Ayırımın kökeni yine ilkçağda başka bir filozofun, Platon'un felsefesine dayanır.

Dinlerin temeline yerleşen ayırım, erdemin zaferi için düzenlenmişse de, insanın doğa üzerinde tahakküm kurmasına ve diğer canlılara uygulanan zorbalığa, bazen de kendisine vuran bir zalimliğe neden olacaktı.

Schopenhauer, Geleneksel felsefeye karşı bir başkaldırıdır. Daha önceki yazılarımızda da belirtilen, batı felsefesine hakim zihin beden ikiliği, Schopenhauer felsefesi ile sorgulanır. Aynı zamanda özgür irade ve mutlak hakikatin bulunabilirliği gibi modern felsefenin dayanakları Schopenhauer'in irade felsefesi ile çürütülür.

Modern felsefenin doğaya hakim olma isteği, bilimsel keşiflerin olduğu kadar, modern felsefenin kendisinin ürünüdür. İnsanı birey olarak güçlü görmek isteyen bu felsefe, merkeze insanı koyar. Doğayı insan aklına bir başkaldırı gibi algılar. Yazımızın devamında Descartes felsefesinin ayrıntılarına gireceğiz. Düşünce, temellerini attığı yok etme operasyonu kadar katı görünmemektedir. Ancak büyük bir yanlış anlaşılma ve tutarsız yargı modernizmi kaplar. İnsan mutluluğunu güce bağlamaktadır. Güç, doğa ve diğer insanlara karşıdır. Doğa ve diğer insanlara karşı verilen savaş, her seferinde insanlığın ölümü ile son bulur. Yavaş yavaş yok olan doğa ile birlikte; insanın kendisidir.

Doğayı yok etme erkine sahip olmak, ona hakimiyet kurmak, onu kavramış olmayı göstermez. Onu yenmiş olmak, onu kazanmak değildir. Bir ayı veya ilkel insan, Einstein'ı ya da Galileo'yu öldürebilir ancak bu, onu anladığını göstermez. İnsan elindeki tek şifreyi, onun mutluluğunun ve varlık nedeninin gizlendiği tek kaynağı, doğayı, kendi elleriyle yıkar, sınırlar ve kendi olmaktan çıkarırken, kendi varlığını da bir öz hapisaneye kapatmış olmalıdır.

Descartes'ten 2000 yıl önce, zihin ve beden Platon ile birlikte ayrı düşünülmüştür. Platon zihnin ölümsüzlüğü uğruna onu bedenden ayrı olarak düşündü. Buna paralel olarak iki dünya tasarımı kurmuştur. İdelerin gerçek dünyası ve bizim maddi dünyamız. Algı ve deneyimlerin toplamı olan bedenin geçici yaşamı ölümden sona erer ve birey o zaman kendisinden geldiği ve ona uymak zorunda olduğu ideal dünyadaki varoluşa geri döner. Ruh gerçekte duyular üstüdür ve İdeallerin tinsel dünyasına aittir. Birey bir sonraki yaşamda aşamalı olarak uzay ve zamanın ve bedenin sınırlarından kurtularak tanrı-gibi bir durumun eksiksizliğine ulaşır.

Ruh, bedenden önce ideal dünyada bir ön-varoluş durumunda bulunmuş ve orada İdealleri tanımıştır. Şimdi duyuşal dünyada yaşayan ve ideal dünyadan koparılmış olan birey büyük idealleri zayıf anılar biçiminde anımsayabilir, varlıkbilimsel olgusallığın tanrısal evreninin zayıf bir bilincine ulaşabilirdi. İnsan, bir amaçla, yaşamda ereğine ya da hedefine ulaşma özlemi ile

yaratılır ve ereği iyiye öykünmekten, kendini ona daha yakın kılan bir dönüşümü başarmaktan oluşur. İnsanın ahlaksal görevi olanaklı olduğu ölçüde iyiye erişme görevidir. İyinin ne olduğunu anlayan biri ona doğru çekilecektir. [2]

Evrende her şey ideali edimselleştirme özlemi içindedir; tüm şeyler için böyle davranmak içgüdüselidir. Ama, ne yazık ki, duyu dünyasında eksiksizlik en iyisinden hiçbir zaman tam olarak erişilemeyen bir yaklaşıklıktır; buna göre eksiksizlik ideal dünyayı beklemelidir.

Doğanın Efendisi

Bilimsel keşiflerin etkisiyle 17. yüzyıldan itibaren doğaya bakış tamamıyla değişecekti. 16. yüzyıla kadar zihinden ayrı olarak görülse de, birlik ve bütünlük içinde algılansa da Doğa Tanrıların eviydi, gizemliydi ve kutsaldı. Modern felsefe ise doğayı yok edebildiğini anladığı anda zaferini ilan edecek, doğa karşısında duyduğu hayranlık, korku gibi tüm duyguların yerini uçsuz bucaksız bir boşluk almaya başlayacaktı. Batı felsefesine damgasını vuran Descartes'in ayrımı, insanın kendini doğadan daha çok kopartacak bir düşünceye sürüklenmesini getirecek, doğa bir yabancı, bir düşman oldukça, insan nefretini zaman zaman kendine de yönlendiren başıboş ve yalnız bir birey olarak kalacaktı. Kendi bedeninden ve kendi dünyasından soyutlanan insan, aklın soyut evreninde sonsuzluk beklerken boşlukla karşılaşacak; aklın narsist dünyası onu ya yalnızlığa ya da, birilerinin çıkar tanımlarını körü körüne gerçekleştirmek üzere askerleşecekleri bir savaşa sürükleyecekti.

Varolan her şeyin akılsal olduğu fikri, varlığın çözülmemiş gizeminin üstünü örtmekle yetinecek, sahte hedefler ve istekler insanın küçük dünyasını kolayca kaplamaya başlayacaktı. Böylece insan, burnunun ucuna kadar gelip dayanmış savaşımlara, tuzaklara ve oyunlara karşı kör kalacak bir suskunluğa mahkum olacaktı.

Doğasından, gizeminden ve anlam hissinden uzak yaşayan insan giderek güçsüz hissetmeye başlayacak, haksızlıklara boyun eğecekti. Öbür taraftan hakimi olduğu madde ve enerjinin baş döndürücü egemenliğini tutarsız emellere alet eden diğer bir insan grubu da, gün geçtikçe doğasından ve diğer insanlardan koparak canı ne isterse yapabileceği bir oyunda bulacaktı

kendini.

Descartes'e göre insanın amacı, doğanın efendisi ve sahibi olmaktır. Akıl, teoriden pratiğe dönüştükçe, dünya asıl karakteri olan makine-dünya niteliklerini ortaya dökcektir. İnsan bedeni bir mekanizmadan ibarettir ve düşünce bundan çok daha üstündür ve bedeni de dünyayı da yönetebilir. Descartes bir bilim adamının davranış ilkelerine örnek olacak, bir fizikçi gibi hareket edecek; varoluş karşısında asla niçin sorusunu sormayacaktır. [3]

Descartes'e değin, insan akli evrenin düzenine bağlı olarak konumlanırken, şimdi artık evrenin düzeni insan aklına bağlı olarak konumlanır. Felsefe, bununla birlikte büyük bir dönüşüm yaşar. Çerçeve, insan zekasının kendi gücüne dayanarak bir düzeni keşfetmesi ve giderek doğanın sahibi ve efendisi olması hedefine göre çizilir.

Descartes; düşündüğünü fark eder. Aklında mükemmelliğin ve sonsuzluğun iç içe geçtiği bir fikir vardır. Bu düşüncenin nedeni sonlu olan kendisi değil, mükemmel olan Tanrı olmalıdır. Bu düşüncenin Tanrı olduğuna karar verir. Tanrı'yı düşünebildiğine göre kendisi de gerçektir. Bu şekilde varlığını, Cogito'yu, yani düşünen özneyi kanıtlar.

Tanrı'nın izni ile doğa üzerinde tahakkümünü kurabilecektir.

Artık, Platon'da olduğu gibi zihin beden ayrılığı ölümsüzlük için kurgulanmaz. Tahakküm ilişkisi için ikisi birbirinden ayrılır. Aralarındaki tek ilişki yönetim ve tahakküm olacaktır. Akıl, ruhsuz bedeni çekip sürükleyecek, açgözlülükle tüm isteklerini yerine getirmesi için kullanacaktır. Doğasıyla ilişki içinde olmayan bir düşünme gücüne artık akıl denemez. O bir mekanizmadır. Kurnazlık, aklın yerine geçer. Bilgi, sayıma dönüşür. Vicdan, olduğu yerde kalıp bekler. Sevgi, unutilan bedenin içindeki evinde uykuya çekilir..

Tasavvuf-i Ahlak

İnsan Tanrı kavramına neden sığındığını unutuyor. Modern narsizm içinde her gün kendini tanrı ilan edenlerin sayısı artıyor. Kendinde tanrısal bulduğu özelliklere odaklanarak, bu ışıkla gözleri kamaşan insanın her dileğinin olacağı, her istediğini gerçekleştirebileceği inancı pekiyor.

Acaba insan, sıradan isteklerden öte ne istiyor. Gerçekten dileği olan rahat ve soylu yaşam, üretkenlik, sosyal çevre ve kabul görme ihtiyacı için tanrısal niteliklere gerek var mı?

Peki artık insan ölümlülüğünün, hastalığın ve acının aşılabilir duvarlarını nasıl alt ediyor? Doğanın en sıradan hareketleri karşısında bile çaresiz kalan insan, günü geldiğinde toprağa, suya veya ateşe karışacak olan insan, kendi sonundan da öte, sevdiklerinin sonuyla afallayacak olan insan nasıl olup da her şeyin sonsuzmuşçasına kurulduğu modern hayat içinde kendi tanrılığı fikriyle teselli bulabiliyor.

Ruhsal yolun gereklilikleri 'iste-olsun' çizgisinden çok daha karışık ve çetrefildir. Amaç sade olsa da, sadeliğe ulaşmak için zorlu yollardan geçilir. Tasavvuf düşünürleri 7 nefis aşaması ortaya koyarlar. Ölüm fikrinin aşılması 4. aşamada mümkündür. Varlığın ölüm ile sona ermediği fikri bu aşamadan önce insan zihninde gerçeklik bulmaz ve ölüm korkusu baki kalarak, hayatı yönlendirmeye devam eder. Bir dilekle istekleri gerçekleştirmek ise ancak 7. aşamada mümkün olabilir. Modern insan için dileklerin anında yerine gelmesi korkunç neticelere varabilirdi. Hırslarından arınamamış bir insan çoğu zaman başkaları için de kendisi için de olumlu dileklerde bulunmaz.

Hangi aşamada olduğunu merak edenler, ihtirasa kapılmadan birinci aşamada olduğunu kabul etmeli gibi gözüküyor. Tüm olgunlaşma yolundaki adımlarımıza rağmen tanrılaşma konusunda tüm dünyamız ve zamanımızla birlikte hızla geriye gitmekteyiz.

'Onlar hayvan gibidirler ve hatta daha aşağıdırlar' diye rivayet edilen birinci aşamanın başlıca özelliklerine bakalım:

Bu nefsin bariz vasfı; harama, aşırı şehvete, cehalete, cimriliğe, yalancılığa, hırsa, kibire, tamah ve kıskançlığa, hasete, gıybet (arkadan konuşma), iftiraya, acımasızlığa, istihzaya (alaycılık), mahluku incitmeye, aceleciliğe, açgözlülüğe, dünya metain, şöhrete, paraya, mala, riyasete karşı aşırı istek ve çıkarıcılığa, ikiyüzlülüğe, tuyu emele, özet olarak tüm kötü duygulara ve işlere sürüklemeye çalışmasıdır.

Peki insan dünya zevklerinden ve dünya varlığından uzaklaşmak anlamına gelen tanrılığa niçin istek duyuyor. Sığınmak için yüce bir güç yerine sonsuz sorumluluk aldığıının farkında mı yoksa niyeti tamamen başka mı? Doğa üzerindeki hakimiyet hissi ve başka hayatlar üzerindeki karar verme yetkisi için mi insan tanrılığa niyet ediyor. Nasılsa bazıları ölümü hak eder. Çocuk olsun, kadın olsun veya anne olsun fark etmez, aynı dine mensup olmak ya da aynı topraklarda yıllarca yaşamış olmak bir şey ifade etmez.

Görünen gerekçenin, dünyanın bir ucundaki emsalsiz açgözlü hırsların bitip tükenmek bilmeyen ihtirasları ve maddi – manevi üstünlük gayeleri olması da fark etmez. Modern tanrı-insan bazılarının öldürülebileceğini kabullenir. Kendi hayatının en ufak sahte mutluluğu tehlikeye düşmesin diye hangi tarafta olması gerektiğini unutabilir. Gaflet uykusunda çaresizliği oynayabilir. Hiçbir ortak noktası olmayan bencil ve ahlaksız insanların kıtalar aşarak buyurup gelip komşusunun kafasını ezme gayretine seyirci kalabilir, destek olabilir. Ne de olsa o tanrısaldır, istediğini yapma gücü vardır ve her şeyin bir nedeni vardır. Fakat insanın nedeni, sorumluluk ve vicdan onda tanımlanamaz bir şekilde durur.

Hangi Modernleşme

(Modernizm vs PostModernizm)

Descartes felsefesi birçok filozofun eleştirisine rağmen dominant düşünce olarak batı fikrinin temelini oluşturur. Post modernizm, bilimin dogma haline gelmesini yıkmaya yolunda çok yol kat etse de, içi boş bir felsefe olduğu için çağı yönlendirme gücünden yoksundur. Çünkü postmodernizmde zaten her şey olması gerektiği gibidir. Postmodernizme göre zaten herkes haklıdır. Yerel değerler büyük önem kazanır. Azınlıklar güç ve hak sahibi olarak görülür.

Postmodernizm ilk çıktığında yüreklere su serpen bir düşünceydi. Modernizmin keskinliğinden, bunaltıcı kararlılığından ve saplantılarından kurtuluşun müjdecisiydi. “Bilmiyorum” diyordu artık insan. Bilmediğini kabul ediyordu. Modernizmin tutkulu rüyalarından uzak bir sarhoşluk içinde

bocalıyordu.

Modernizmin güçlü öznesi yıkılıyor, hakimiyet duygusu tesirini kaybediyordu. Aklın kayıtsız şartsız üstünlüğü yıkılıyor, herkes haklı olmaya başlıyordu. Ortada tek bir karar değil, sayısız bakış açısına yer açılıyordu. Çokseslilik, çok kültürlülük kucaklanıyor, lokal değerler alkışlanıyordu. Bilim, metafiziğe yer açmaya başlıyor, bilim adamlarının söylemleri değişiyordu. Keşifler bile farklılaşıyordu. Kesinliklerle belirli tek dünyadan, evrenler söylemine, belirsiz sınırsız kütlelere, atom altından kuantuma; katı dünya yumuşamaya, esnemeye ve tekrar gizem kazanmaya başlıyordu.

Fakat, o büyük pembe balon her rüzgarın önüne katılıp gidecek kadar hafif ve en küçük bir dirence karşı koyamayacak kadar güçsüzdü. Halbuki görünüşte mükemmeldi. Aklın tüm imkanlarını kullanıyor, çizebileceği en geniş daireyi çiziyordu. Hata neredeydi? Dışlanan ve akılla birleşmeyen beden ve doğa mıydı atlanan.. Yoksa kurnazlığı hesaba katamamış olmak mıydı. Yalnızca basit bir sistem hatası mıydı sorun. Hep daha önce olduğu gibi olması kurgulanan ölçüler.. Ve tekrarlanan savaşlar.. Akıl, diğer birleşenleri ile birleşmeyerek kurnazlık olarak kaldığı sürece, doğasından veya gizemden beslenmediği sürece istenen yöne çekilen bir maşa olarak kalacak, ve gerçeğe ilişkisi olmayacaktı.

Spinoza, modern akli eleştirirken; ‘ Bir bedenin ne yapabileceğini bile bilmiyoruz.’ diyordu. ‘İnsanın eylemlerini, onun doğal hakkını bilmek, onun bedeninin yapabileceklerini, gücünü bilmeyi gerektirir. Beden ve ruh, her ikisi de yararlı ve kendisi için iyi olanın peşindedir.

Diğerleriyle karşılaşmalarında kendi iç bağlantılarıyla birleşmeyenler söz konusu ise, insan olumsuz olarak etkilenir ve hüznü olur. Kendi doğasıyla birleşebilir bir varlıkla karşılaştığı zaman ise, eylemler onun doğasıyla birleşmeye yönelir ve olumlu duygulanıma –neşe- yol açar.

Spinoza, 17. yüzyılda egemen olan, doğanın, makine-doğa imgesi çerçevesinde araçsallaştırılmasına karşı çıkmıştır. Ancak doğanın tahakkümünü engelleyememiştir. İnsan, doğaya her saldırdığında kazandığını zannederek gücünü ispatladığı düşünür. Halbuki doğasını dışlayan insan her seferinde yaşam kaynağını kurutmakta, ciğerlerini nefessiz bırakmakta, ilhamın ve bütünlüğün evini yağmalamaktadır. Doğanın güçsüzlüğü, aklın zaferidir.

Derrida'nın Cogito eleştirisi oldukça ilginçtir. Derrida'ya göre Descartes: 'Kuşku duyuyorum, o halde düşünüyorum. Mükemmel ve eksiksiz bir varlık düşünüyorum. Bu, ancak Tanrı olabilir. Demek ki Tanrı var. O zaman yarattıkları da var. Fizik de var. Ben de varım' derken taşıdığı akılsallık şüphelidir. Acaba bu akılsallık, dil ve diyalogla ilgili olan akılsallık mıdır? Yoksa bir delinin kendi kendine konuşurken, her türlü iletişimin imkansız olduğu alanda öne sürdüğü Savlardan mı ibarettir?

[1] Varolmanın Acısı. Schopenhauer Felsefesine Giriş. Donkişot Felsefe Yay. 2005. İstanbul

Arthur Schopenhauer. 1813. İrade ve Tasarım Olarak Dünya.

[2] SAHAKIAN, William S. 1990. İdea Yayınevi. Ankara

[3] Bumin, Tülin. 1996. Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza. Yapı Kredi Yay. İstanbul